

Θεολογική Σχολή τῆς Χάλκης:
τὸ πνευματικὸ περιβάλλον τῆς Σχολῆς τότε καὶ
σήμερα
(Εἰσήγηση Μελετίου Στεφανάτου, Θεολογικὴ
Σχολὴ Ἐκκλησίας Κύπρου, 19.9.2023)

Θεοφιλέστατε,
Αἰδεσιμολογιώτατε κ. Διευθυντά,
Πανοσιολογιώτατε πάτερ Γρηγόριε,
Σεβαστοὶ πατέρες,
Ἐλλογιμώτατοι κύριοι Καθηγηταί,
Ἀγαπητοὶ σπουδασταὶ τῆς Θεολογικῆς
Σχολῆς τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου καὶ λοιποὶ
ἐκλεκτοὶ παριστάμενοι,

Θὰ ἤθελα ἐν πρώτοις νὰ ἐκφράσω τὶς
εὐχαριστίες μου προσωπικῶς, ἀλλὰ καὶ ἐκ
μέρους τῆς Ἐφορείας τῆς Ἱερᾶς Θεολογικῆς
Σχολῆς τῆς Χάλκης, γιὰ τὴν πρόσκλησι καὶ

τὴν φιλοξενία, στὸ πλαίσιο τῆς μεταξύ μας συνεργασίας, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν δυνατότητα νὰ ἀναφερθῶ σήμερα ἐνώπιον ὄλων σας στὴν ἱστορικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης, στὴν ὁποία ἔχω τὴν εὐλογία νὰ διακονῶ.

«Πότε ὁμιλεῖ κανεὶς καλύτερα γιὰ τὴν Σχολή, ὅταν ὁμιλῇ, ἢ ὅταν σιωπᾷ¹», διερωτᾶται, ἀναφερόμενος στὴν Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης, ὁ τελευταῖος Σχολάρχης αὐτῆς, Μητροπολίτης Σταυρουπόλεως Μάξιμος. Καὶ πράγματι, εἶναι ἔργον δυσχερὲς νὰ ὁμιλήσῃ κανεὶς περὶ τῆς Σχολῆς τῆς Χάλκης, ἰδίως ἐὰν δὲν ἐπιθυμῇ νὰ ἀναφερθῇ ἀπλῶς εἰς τὰ ἐπιφανειακῶς φαινόμενα. Ἴσως τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι, κατὰ τὸν λόγον τοῦ αὐτοῦ Σχολάρχου «αἱ βαθύτεραι πτυχαὶ τῆς μεγάλης Τροφῶ παραμένουν κλεισταί,

¹ Μητροπολίτου Σταυρουπόλεως Μαξίμου, Σχολάρχου τῆς Ἱερᾶς Θεολογικῆς Σχολῆς, «Ἀναμνήσεις ἀπὸ τὴν Ἱερὰν Θεολογικὴν Σχολὴν Χάλκης», Ἐπετηρὶς Ἑστίας Θεολόγων Χάλκης, Ἀθῆναι, 1980, 228.

ἀποτελοῦν μία κλειστή πύλη²». Τί δύναται, πράγματι, νὰ εἶπη τις περὶ τῆς Σχολῆς τῆς Χάλκης, τῆς ἱερᾶς καὶ Θεολογικῆς, τοῦ θησαυροφυλακείου τούτου τῶν γραμμάτων, τοῦ ἤθους καὶ τῆς ἀρετῆς, τῆς συμπορευομένης μετὰ τοῦ πολυπαθοῦς Γένους ἡμῶν εἰς τὸν μαρτυρικὸν Γολγοθᾶ, κατὰ τὴν ἱστορικὴν πορείαν τῆς παρουσίας αὐτοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἐν γένει ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς Ἀνατολῇ;

Δὲν δύναται, ὅμως, ἀφ' ἑτέρου καὶ νὰ σιωπήσῃ κανεὶς περὶ τῆς Σχολῆς, ὅσον καὶ ἂν τὰ μυστηρία προσεγγίζονται ἐν σιωπῇ, ἀφοῦ, ὅπως ἔχει προσφυῶς γραφῆ «αὐτοὶ ποὺ τὴν ἐγνώρισαν δὲν ἤμποροῦν παρὰ νὰ ὀμιλοῦν γιὰ τὴ Σχολή. Καὶ ὀμιλοῦν μὲ πολὺ συναίσθημα καὶ πάθος³».

² Ὁ.π., 244.

³ Ὁ.π., 228.

Τὰ τῆς ἀνυπολογίστου προσφορᾶς τῆς Σχολῆς εἰς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, τὴν Ὁρθοδοξίαν, τὴν Χριστιανοσύνην ἐν συνόλῳ, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ Γένος ἡμῶν καὶ σύμπασαν τὴν ἀνθρωπότητα εἶναι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον γνωστά· Πατριάρχαι, Ἀρχιερεῖς, κληρικοὶ καὶ λαϊκοὶ ἀπόφοιτοι τῆς Σχολῆς διηκόνησαν τὴν Ἐκκλησίαν καὶ Γένος μετ' αὐταπαρνήσεως, φθάνοντες συχνάκις μέχρι τοῦ σημείου τῆς αὐτοθυσίας, «ὑστερούμενοι, θλιβόμενοι, κακουχούμενοι...⁴».

Διὰ τὸν λόγον τοῦτον πᾶσα προσπάθεια καταγραφῆς τῆς προσφορᾶς καὶ ἀπαριθμήσεως τῶν ὑψηλῶν ὑπηρεσιῶν τῆς Σχολῆς, παρέλκει, εἶναι ἄκαιρος καὶ ἄτοπος, ὄχι μόνον ἐπειδὴ δὲν δύναται νὰ περιορισθῇ εἰς τὰ στενὰ ὅρια μιᾶς εἰσηγήσεως, ἀλλὰ

⁴ Ἐβρ. ια' 37.

κυρίως ἐπειδὴ εἶναι πανθομολογούμενη καὶ κοινῶς παραδεκτὴ, διότι τὰ ἔργα καὶ τὰ ἀποτελέσματά των εἶναι πάντοτε πειστικώτερα τῶν λόγων, καί, ἡμῶν σιωπῶντων περὶ αὐτῶν, «οἱ λίθοι κεκράξονται⁵».

Χρησιμώτερη καὶ ὠφελιμώτερη θὰ ἦταν, ἐνώπιον μάλιστα ἐνὸς τόσο ἐξειδικασμένου ἀκροατηρίου, προερχομένου ἀπὸ τὸν χῶρον τῶν θεολογικῶν σπουδῶν, ἢ προσπάθεια διαζωγραφήσεως τοῦ πνευματικοῦ περιβάλλοντος τῆς Σχολῆς τῆς Χάλκης, τῶν στοιχείων ἐκείνων καὶ τῶν χαρακτηριστικῶν της, τὰ ὅποια ἀπετέλεσαν τὶς βάσεις καὶ τὶς προϋποθέσεις τῆς ἀναπτύξεως τῆς προσωπικότητος ἐκάστου σπουδαστοῦ, τῆς θεολογικῆς καταρτίσεώς του, ἀλλὰ κυρίως τῆς μορφώσεως τοῦ ἥθους καὶ τοῦ

⁵ Λκ. ιθ' 40.

φρονήματός του, ὥστε οἱ Χαλκῖτες ἀπόφοιτοι
νὰ συνιστοῦν ἐν ἰδιαίτερον σύνολον, νὰ εἶναι
«οἱ θεογόροι ὀπλίται παρατάξεως Κυρίου⁶»,
κατὰ τὸν λόγον δὲ τοῦ μακαριστοῦ Πέργης
Εὐαγγέλου νὰ καθίστανται «Ἀπόστολοι τῆς
Χάλκης», διακρινόμενοι διὰ πληθώρα
ἰδιαιτέρων γνωρισμάτων, κοινὴ συνισταμένη
τῶν ὁποίων ὑπῆρξε «κάτι ποὺ λέγεται
Πατριαρχικό, Πολίτικο, ὀρθὰ καὶ πλούσια
ἐκκλησιαστικό⁷».

Βεβαίως, τὸ πνευματικὸν τοῦτο
περιβάλλον τῆς Σχολῆς διεμορφώθη
σταδιακῶς καὶ ἐν τῇ ἐξελίξει αὐτοῦ κατὰ τὰ
ἔτη τῆς λειτουργίας αὐτῆς, ἡ ὁποία ἔλαβεν ὡς
βάσι τὴν πλούσια ἱστορία καὶ τὸ
ἐκκλησιαστικὸ βάθος τοῦ Οἰκουμενικοῦ
Θρόνου, ὡς τάλαντον, τὸ ὁποῖον ἡ Σχολὴ

⁶ Πρβλ. Δοξαστικὸν τῶν Αἰνῶν Ὁρθρου Κυριακῆς τῶν Ἁγίων Πατέρων Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου.

⁷ Εὐαγγέλου Γαλάνη, Μεγάλου Ἀρχidiaκόνου (νῦν Μητροπολίτου Πέργης), *Ἐκ Φαναρίου*, Αθήναι, 1968, 322.

«ῶρουξεν ἐν τῇ γῆ», οὔτε «ἀπέκρουψε», ἀλλὰ «εἰργάσατο ἐν αὐτῷ καὶ ἐποίησεν ἄλλα πέντα τάλαντα⁸»

Πλουσίαν ἔλαβε τὴν δωρεὰν καὶ τὴν μέριμναν παρὰ τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἢ Θεολογικῆ Σχολῆ τῆς Χάλκης, «φόβῳ ἐδέχθη τὸ χάρισμα⁹» τῆς διαφυλάξεως τῆς παραδόσεως τοῦ Θρόνου καὶ τῶν ἱερῶν καὶ ὁσίων τοῦ Γένους μας καὶ τῆς κληροδοτήσεως αὐτῶν εἰς τοὺς ἐπιγενομένους, καὶ ὡς γῆ καλὴ ἐκαρποφόρησε καὶ ἐποίησεν «ὁ μὲν ἑκατόν, ὁ δὲ ἑξήκοντα, ὁ δὲ τριάκοντα¹⁰». Ἀπέδωκε, πράγματι, ἐν τῇ ἱστορικῇ αὐτῆς πορείᾳ καὶ ἐν τῇ διαμορφώσει τῶν κατ' αὐτήν, ἢ Θεολογικῆ Σχολῆ τῆς Χάλκης ἑκατονταπλασίονας τοὺς καρπούς ἐν τῷ καιρῷ αὐτῶν¹¹.

⁸ Μτ. κε' 16-18.

⁹ Πρβλ. Δοξαστικὸν τῶν Ἀποστίχων Ὁρθοῦ Ἁγίας καὶ Μεγάλης Τριτίης.

¹⁰ Μτ. ιγ' 23.

¹¹ Πρβλ. Μκ. ι' 30.

Συνεπῶς, τὸ πνευματικὸ περιβάλλον τῆς Σχολῆς ἤρχισε συστηματικῶς νὰ οἰκοδομῆται ἀπὸ τῆς ιδρύσεώς της, τὸ 1844, καὶ τῆς ἐνάρξεως τῆς λειτουργίας της, ἐπὶ τὴν ἀσφαλῆ βάσιν καὶ τὸ στερεὸ ἔδαφος τῆς παραδόσεως τοῦ Πανσέπτου Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, τῆς δισχιλιετοῦς σχεδὸν ἱστορικῆς αὐτοῦ πορείας, τῆς κατ' αὐτὴν ἀκριβοῦς καὶ ἀκραιφνοῦς ὀρθοδόξου μαρτυρίας καὶ τῆς ὀρθῆς καὶ βεβιωμένης ἐκκλησιολογίας.

Ἡ ἐποχὴ τῆς ιδρύσεως τῆς Χαλκίτιδος Σχολῆς ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Γερμανοῦ τοῦ Δ', περὶ τὰ μέσα τοῦ 19^{ου} αἰῶνος, ὑπῆρξεν, ὡς ἔχει προσηκόντως ἐπισημανθῆ, ἐποχὴ μεταβατικῆ, ἐποχὴ ἀλλαγῶν καὶ ἀμφισβητήσεων, μὲ ἰδιαίτερα χαρακτηριστικά, τὰ ὁποῖα ἀσφαλῶς ἐπηρέασαν ἐν μέρει τὴν ὀργάνωσιν καὶ λειτουργίαν τῆς Σχολῆς, καὶ τῆς προσέδωσαν

ώρισμένα από τὰ ιδιαίτερα γνωρίσματά της. Εἶχε ἀρχίσει ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης νὰ ἐπικρατῇ «τὸ ὑλιστικῆς διαθέσεως τοῦτο πνεῦμα», ἀλλὰ καὶ ἡ διάδοσις «τῆς Ῥωμαιοκαθολικῆς καὶ Προτεσταντικῆς προπαγάνδας¹²».

Παραλλήλως ἡ ἐποχὴ τοῦ Γερμανοῦ τοῦ Δ' ἐχαρακτηρίζετο, ὅπως γράφει ὁ ἴδιος εἰς τὰ Ἀπομνημονεύματά του, ἀπὸ «τὴν ἀπαιδευσίαν τοῦ κλήρου καὶ τὴν γύμνωσιν τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ πεπαιδευμένους καὶ ἐναρέτους ἱερωμένους, τῆς ὁποίας τὰ ἀποτελέσματα ἐβλέπομεν καὶ τὴν ὁσημέραι αὐξάνουσαν πρὸς τὸ ἱερατεῖον ψυχρότητα καὶ ἀνευλάβειαν τοῦ λαοῦ, καὶ τὴν τόλμην πολλῶν κατὰ τῆς θρησκείας ἡμῶν πολεμίων¹³».

¹² Διακόνου Χρυσοστόμου Κωνσταντινίδου, «Γερμανὸς ὁ Δ' καὶ ἡ ἐποχὴ του», *Ὁρθοδοξία*, 1953, 365.

¹³ Μητροπολίτου Σάρδεων καὶ Πισιδίας Γερμανοῦ, *Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Γερμανὸς Δ' ὁ ἀπὸ Δέρκων*, Φαζιλέτ, Κωνσταντινούπολις, 1931, 89.

Εἰς τὴν ἐποχὴν ταύτην ὁ Πατριάρχης Γερμανὸς ἀπεφάσισε τὴν ἴδρυσιν τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τῆς Χάλκης, κατὰ δὲ τὸν λόγον τοῦ Σταυρουπόλεως Μαξίμου «ἢ κατὰ ἀνατολὰς Ἐκκλησία, χάρις εἰς τὸν πεπνυμένον, τὸν συνετὸν καὶ δυναμικὸν αὐτῆς Πατριάρχην, ὅστις διεΐδε τὸσον καθαρῶς τὰς ἀνάγκας τῆς ἐποχῆς καὶ τῶν περιστάσεων καὶ ὠραματίσθη τὸσον δικαίως κλῆρον μεμορφωμένον καὶ κατηρτισμένον, ἴδρυσεν... τὴν Θεολογικὴν Σχολήν, ἣτις ἐκπέμπει τὰς φωτεινὰς καὶ ζωογόνους αὐτῆς ἀκτῖνας ἀνὰ τὸν κόσμον, ἐξαπολύουσα τὰ πνευματικὰ αὐτῆς τέκνα, τοὺς στρατιώτας τοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν εὐγενῆ καὶ ἄνισον ἀγῶνα τοῦ πνεύματος κατὰ τῆς ὕλης¹⁴».

Ἡ συναίσθησις αὕτη τοῦ ἀγῶνος τῶν ἀποφοίτων τῆς Σχολῆς ὡς ἀπεσταλμένων

¹⁴ «Ἐορτασμὸς ἐν τῇ Ἱερᾷ Θεολογικῇ Σχολῇ: Ὁ λόγος τοῦ Σχολαρχεύοντος, Πανοσ. Ἀρχιμανδρίτου κ. Μαξίμου Ῥεπανέλλη», 1953, 395-396.

τῆς Ἐκκλησίας ἀνά τὸν κόσμον συνιστᾶ ἀπὸ τῆς ιδρύσεώς της καὶ ἐντεῦθεν τὸ ἰδεῶδες τῆς κατὰ Χάλκην Θεολογικῆς Σχολῆς, τὸ ὁποῖο, κατὰ τὴν ἔκφρασι ἑνὸς ἀποφοίτου της, «ἐπιγραμματικῶς διατυπούμενον... εἶναι ἡ διάδοσις μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων καὶ ἡ ἐμπέδωσις τῶν αἰωνίων ἀρχῶν τοῦ Εὐαγγελίου, ἢ ταῦτόν εἰπεῖν, ἡ ἐξυπηρέτησις τῶν ἀγίων σκοπῶν τῆς Ἐκκλησίας, «ἦν ὁ Κύριος περιεποιήσατο διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος» (Πραξ. κ' 28)¹⁵». Ἐν τῇ κατανοήσει, ὅμως, ὅτι ἀκραιφνῆς Ὁρθόδοξος πίστι καὶ διδασκαλία δύναται νὰ ὑπάρξῃ μόνον ἐπὶ τοῦ ἀσφαλούς ἐδάφους τῆς ἱερᾶς παραδόσεως καὶ τῆς ὑγιοῦς ἐκκλησιολογίας, τὸ ἰδεῶδες τῆς Χαλκίτιδος Θεολογικῆς Σχολῆς, συνίσταται ἐξ ἴσου εἰς τὴν «δι' ὅλων τῶν εἰς τὴν διάθεσιν (τῶν ἀποφοίτων αὐτῆς) μέσων καὶ ἐναντίον

¹⁵ Μητροπολίτου Πριγκηποννήσων Συμεών, «Τὸ ἰδεῶδες τῆς κατὰ Χάλκην Ἱερᾶς Θεολογικῆς Σχολῆς», *Ἐπιστημονικὴ Παρουσία Ἑστίας Θεολόγων Χάλκης*, τ. Γ', 1994, 605.

παντὸς ἀμφισβητοῦντος αὐτὰ ὑποστήριξιν καὶ προάσπισιν τῶν ἱερῶν καὶ ἀπαραγράπτων δικαίων καὶ προνομίων τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου¹⁶».

Τὰ ιδεώδη ταῦτα συνέχουν ὅλην τὴν ἱστορικὴ πορεία καὶ τὴν μαρτυρία τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς καὶ ἀποτελοῦν τὰ βασικὰ ἰδανικά, τὰ ὁποῖα διαπνέουν τὸ πνευματικὸ αὐτῆς περιβάλλον ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς λειτουργίας της καὶ ἐξῆς. Λέγει περὶ τῶν ιδεωδῶν τούτων ὁ παλαιὸς Σχολάρχης, Μητροπολίτης Ἀγχιάλου Βασίλειος ὅτι «οἱ εἰσερχόμενοι καὶ τρεφόμενοι ἐν τῇ ἱερᾷ ταύτῃ καὶ φερωνύμῳ τῆς ἀχράντου Θεολογίας Σχολῆς προωρισμένοι εἰσὶν ὅπως συγκαταλεγῶσιν ἕκαστος ἐν καιρῷ τῷ ἰδίῳ εἰς τὸν Θεοσύστατον ἱερατικὸν διάκοσμον τῆς τοῦ

¹⁶ Μητροπολίτου Φιλαδελφείας Βαρθολομαίου, «Τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον καὶ ἡ Θεολογικὴ Σχολὴ Χάλκης», *Ἐπετηρὶς Ἑστίας Θεολόγων Χάλκης*, Ἀθῆναι, 1980, 167.

Χριστοῦ Ἐκκλησίας ὡς διάκονοι μυστηρίων Θεοῦ καὶ τοῦ θείου λόγου, ὡς ἱερεῖς καὶ λειτουργοὶ τοῦ Ὑψίστου, ὡς κήρυκες καὶ διδάσκαλοι τῆς πίστεως, ὡς Ἐπίσκοποι καὶ ποιμένες ψυχῶν τιμίων τῷ Θεῷ, ὡς θεῖοι καὶ πνευματικοὶ ἰατροί, ὡς ἄρχοντες καὶ κυβερνήται τοῦ σκάφους τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ, δι' ὅλων τούτων τῶν διακονιῶν τε καὶ ἀξιωμάτων ἓν καὶ μόνον θειότατον σκοπούμενοι ἔργον, τὸ ὀδηγήσαι τοὺς πιστοὺς εἰς τὸν σωτήριον καὶ ἀκύμαντον λιμένα τῆς ἐπουρανίου βασιλείας¹⁷».

Πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ ὡς ἄνω ἰδεώδους διερρυθμίσθη καταλλήλως ὀλόκληρη ἡ λειτουργία καὶ ἡ ὀργάνωσις τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τῆς Χάλκης εἰς ἅπαντα τὰ πεδία τῆς δραστηριοποιήσεως αὐτῆς καὶ ἀνέπτυξε τὰ χαρακτηριστικὰ ἐκεῖνα, τὰ ὅποια συνέθεσαν

¹⁷ Βασιλείου Ἀρχιεπισκόπου Ἀγχιάλου, *Ἐγκόλπιον Μαθητῶν καὶ Τροφίμων τῆς ἐν Χάλκῃ Θεολογικῆς Σχολῆς, ἤτοι Λόγοι καὶ Ὑποθήκαι*, Πατριαρχικὸν Τυπογραφεῖον, Κωνσταντινούπολις, 1902, 9.

τὸ μοναδικὸ πνευματικὸ περιβάλλον τῆς Σχολῆς, χάρις εἰς τὸ ὁποῖο οἱ Χαλκίτες ἀπόφοιτοι διεκρίθησαν ἰδιαίτερος διὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴ καὶ κοινωνικὴ προσφορά των καὶ κατέστησαν εὐφῆμως γνωστὴ τὴν Τροφὸν τοὺς Σχολὴν ἀνὰ τὴν Οἰκουμένην.

Τὸ πρῶτον ἐκ τῶν ἰδιαίτερων χαρακτηριστικῶν τοῦ πνευματικοῦ περιβάλλοντος τῆς Χαλκίδος Σχολῆς ὑπῆρξεν ἀναμφισβητήτως ὁ ἐσωτερικὸς χῶρος διδασκαλίας καὶ διαβίωσης τῶν σπουδαστῶν καὶ τῶν Καθηγητῶν, ἀλλὰ καὶ ἡ κοινοβιακὴ ὀργάνωσις τοῦ τρόπου ζωῆς τῶν ἐγκαταβιούντων ἐν αὐτῇ. Ἀναφέρει σχετικῶς ὁ συνολικῶς ἐπὶ πέντε σχεδὸν δεκαετίας διαμείνας ἐν τῇ Σχολῇ Σταυρουπόλεως Μάξιμος· «Ἡ ἐσωτερικὴ ζωὴ, παρὰ τὰς πολλὰς δυσκολίας, τὰς ὁποίας παρουσιάζει, ἔχει πλεονεκτήματα, τὰ ὁποῖα δὲν ἤμπορεῖ

νά ἔχη ἢ ἐξωτερικὴ καὶ ἐλεύθερη ζωὴ τοῦ φοιτητοῦ. Ἡ συμβολὴ τοῦ ἐσωτερικοῦ χώρου εἶναι μεγάλη γιὰ τὴ διαμόρφωσι τοῦ χαρακτήρος, ὁ ὁποῖος, ὡς σταθερὰ ἐμμονὴ σὲ μία προδιαγεγραμμένη τροχιά ἐννόμου πολιτείας καὶ ἀγνοῦ φρονήματος, παρὰ τὰς διαφόρους ἐπηρείας τῶν καιρῶν καὶ τῶν περιστάσεων καλλιεργεῖται καλύτερα μέσα σ' ἓνα ἐσωτερικὸ χῶρο, ὅπου συνυπάρχει ἓνας πλουραρισμὸς ἀπὸ χρώματα καὶ ἀποχρώσεις χαρακτήρων¹⁸».

Ἐκ τῆς ἀνωτέρω ἀναφορᾶς τοῦ Σταυρουπόλεως Μαξίμου καθίσταται ἐμφανὴς ἢ ἐπίδρασι τοῦ ἐσωτερικοῦ χώρου τῆς Σχολῆς πρὸς ἀποδοχὴν τῆς ἑτερότητας, τῆς διαφορετικότητος τῶν χαρακτήρων καὶ τῶν ποικίλων γνωρισμάτων κάθε ἀτόμου, ἐφ' ὅσον μάλιστα ἡ Σχολὴ κατὰ τὰ ἔτη τῆς

¹⁸ Μητροπολίτου Σταυρουπόλεως Μαξίμου, «Αναμνήσεις ἀπὸ τὴν Ἱερὰν Θεολογικὴν Σχολὴν Χάλκης», ὁ.π., 240.

Λειτουργίας αὐτῆς, ἐφιλοξένησεν ὄχι μόνον Ἑλληνες σπουδαστές, καταγομένους ἀπὸ διάφορες περιοχές, ἀλλὰ καὶ Σλαύους Ὁρθοδόξους, Κόπτες Αἰθίοπες, κατὰ δὲ τὴν τελευταία δεκαετία τῆς λειτουργίας της καὶ ὠρισμένους Ἀγγλικανούς ὡς ἐπισκέπτες φοιτητές. Οἱ διαφορετικὲς καταβολὲς τῶν σπουδαστῶν τῆς Σχολῆς καὶ ὁ κοινὸς σκοπὸς τῆς διακονίας τῆς Ἐκκλησίας, ἰδίως δὲ τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, δημιουργοῦν μία σύνθεση ἀπὸ τὴν ποικιλία καὶ μία ζύμωση, ἢ ὁποία ἐν μέρει μόνον ὑπάρχει εἰς τὰ λοιπὰ στρώματα τῆς κοινωνίας, ὄχι ὅμως τόσον, «ὅσον μέσα στὸν κλειστὸ καὶ ἐσωτερικὸ χῶρο, ὅπου ὁ καθεὶς ἠμπορεῖ εὐκολώτερα νὰ διακρίνη, νὰ μελετᾷ καὶ νὰ προσέχη τὴν ποικιλία αὐτῆ τῶν χαρακτήρων¹⁹».

¹⁹ ὁ.π., 240.

Ἡ ὑπαρξι τῶσων διαφορετικῶν χαρακτηῶρων, ἡ ἀνάγκη συμβιώσεως καὶ συνεργασίας, καὶ κατὰ τοῦτο ἀποδοχῆς τοῦ ἑτέρου, μετὰ τῶν ἰδιαιτέρων αὐτοῦ γνωρισμάτων, ὁμοιάζει, καὶ πάλι κατὰ τὸν Σταυρουπόλεως Μάξιμο, μὲ ἓναν τεράστιο κῆπο μὲ ποικίλα καὶ εὐώδη ἄνθη. Ἐπισημαίνει ὁ ἴδιος χαρακτηριστικῶς· «Αὐτὴ ἡ πολυχρωμία καὶ ὁ πληθωρισμὸς σχηματίζει ἓνα τεράστιο κῆπο μέσα στὸν ὁποῖο, παράλληλα πρὸς τὰ θερμοκήπια μὲ τὰ λεπτά, ἐξωτικά καὶ τροπικά λουλούδια, ὑπάρχουν καὶ αἱ βραχῶδεις περιοχαὶ καὶ δυσκολοκαλλιέργητοι ἐκτάσεις. Ὅλα μέσα στὸν κῆπο αὐτὸ ἔχουν τὴ δική τους χάρι καὶ τὸ δικό τους χρῶμα καὶ ἄρωμα. Ὁ ἴδιος ἥλιος τὰ θερμαίνει ὅλα, ἀλλὰ κάτω ἀπὸ τὰς ἰδίας ἡλιακὰς ἀκτῖνας τὸ καθένα σκορπᾷ τὴν δική του εὐωδία καὶ διατηρεῖ τὸ δικό του χρῶμα

καὶ σχῆμα, τῆ δική του μορφῆ. Αὐτὴ ἡ πολυχρωμία, ὁ πλουραλισμὸς τῶν χαρακτήρων, ὅπου ζεῖ καὶ συναναστρέφεται ὁ ὁμογάλακτος, ἡ ἐπικοινωνία αὐτὴ μέσα στὸν ἐσωτερικὸ χῶρο τῆς Τροφουῦ ὄχι μόνο διδάσκει καὶ μορφώνει θεωρητικῶς ἀπὸ πλευρᾶς χαρακτηρολογίας, ἀλλὰ καὶ καταρτίζει πρακτικῶς, διότι ἀφ' ἑνὸς ὀλοκληρώνει τὸν προσωπικὸ χαρακτήρα τοῦ καθενός, καὶ ἀφ' ἑτέρου ὑποχρεώνει τὸν καθένα νὰ προσέχη τῆ συμπεριφορὰ καὶ ἀγωγὴ του στὴν κοινωνία καὶ τὰς σχέσεις του μὲ τοὺς ἄλλους, γιὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ μία εἰρηνικὴ συμβίωσι καὶ συνύπαρξι²⁰», ἡ ὁποία ἀποτελεῖ ἀπαραίτητο ζητούμενο καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴ μας, θὰ προσέθετα εἰς τοὺς λόγους τοῦ μεγάλου Ἱεράρχου.

²⁰ ὁ.π., 240-241.

Ἡ ἐλεύθερη ἀνάπτυξι τοῦ χαρακτῆρος, ἡ ὁποία προκαλεῖ τὴν ἀνωτέρω ποικιλία, ἀποτελεῖ βασικὴ ἐπιλογή τῆς Σχολῆς καθ' ὅλη τὴν ἱστορικὴ της πορεία, ἀκόμη καὶ ὅταν παρουσιάζονται τάσεις ξένες πρὸς τὸ ἀκραιφνὲς ἐκκλησιαστικὸ πνεῦμα τῆς Χάλκης. Αναφέρει σχετικῶς ὁ Ἀγχιάλου Βασίλειος, κατὰ τὴν ἐπίσημη λογοδοσία του, ὡς Σχολάρχου, τὸ 1876· «Τοιαύτην ἐκουσίαν καὶ ἐλευθέραν σπουδὴν καὶ ἐπιμέλειαν θέλουσα ἵνα ἐμφυτεύσῃ ἡ Σχολὴ τοῖς ἑαυτῆς τροφίμοις, ἀναγκάζεται πολλάκις ἵνα ἀνέχηται παρεκτροπὰς τινὰς ἐνίων καὶ ἀτασθαλίας, ἐξ ἀπερισκεψίας προερχομένας μᾶλλον ἢ ἐκ προμελέτης...ἀνέχεται δηλονότι, ἐφ' ὅσον οἱ τοιοῦτοι ἐρχόμενοι εἰς συναίσθησιν ἑαυτῶν καὶ μεταβαλλόμενοι διαψεύδουσιν ἀληθῶς τὸ κοινὸν ἐκεῖνον

λόγιον φύσιν πονηρὰν μεταβαλεῖν οὐ
ῥάδιον²¹».

Πέραν τῆς ἐλεύθερης ἀναπτύξεως καὶ τῆς
ἀρτίας διαμορφώσεως τοῦ χαρακτήρος ἀλλὰ
καὶ τῆς παραλλήλου ἀποδοχῆς τοῦ ἑτέρου
καὶ τῆς συμβιώσεως μὲ αὐτόν, ὁ ἐσωτερικὸς
χῶρος τῆς Σχολῆς συμβάλλει εἰς τὴν ἐκ τῶν
πραγμάτων κατάργησι τῶν ἀποστάσεων
τόσον τῶν σπουδαστῶν μεταξύ των, ὅσον καὶ
μετὰ τοῦ Σχολάρχου καὶ τῶν Καθηγητῶν,
καλλιεργεῖ τὴν σχέσι διδάσκοντος καὶ
διδασκομένου, καὶ ἐνθαρρύνει τὸν διάλογον
ἀλλήλων, ἀμφοτέρων δρεπομένων τοὺς
πνευματικοὺς καρποὺς μιᾶς τέτοιας
διαλεκτικῆς σχέσεως. Κατὰ τὴν μαρτυρία τοῦ
Σταυρουπόλεως Μαξίμου, «ὁ ἐσωτερικὸς
χῶρος καταργεῖ τὰς ἀποστάσεις καὶ φέρει
πολὺ κοντὰ τὸ σπουδαστὴ τόσο στὸ

²¹ Βασιλείου Ἀρχιεπισκόπου Ἀγχιάλου, ὁ.π., 107-108.

Σχολάρχη, ὅσο καὶ στοὺς Καθηγητάς. Αὐτὴ ἡ δυνατότης ἐπαφῆς εἶναι ἓνα εἶδος συμπληρωματικῆς διδασκαλίας, καὶ πολλὰς φορὰς οἰκοδομεῖ περισσότερο ἀπὸ τὴν ἔδρα, διότι ὁ διάλογος καὶ ἡ συζήτησις σὲ μία ἀτμόσφαιρα πολὺ οἰκεία, δίδει κάποιον θάρρος καὶ δύναμι γιὰ τὸ ἄνοιγμα τῆς ψυχῆς καὶ τὴν κοινωνία μεταξὺ Καθηγητοῦ καὶ σπουδαστοῦ, σχέση τὴν ὅποια ἡ Σχολὴ τῆς Χάλκης ἐθεώρησε πάντοτε σὰν σχέσι παιδιοῦ πρὸς τὸν πατέρα²²».

Δι' ὅλης τῆς ἐπιδράσεως, τὴν ὅποια ἀσκεῖ εἰς τὴν διαμόρφωσι τοῦ χαρακτῆρος ὁ ἐσωτερικὸς χῶρος, ἡ Χάλκη κατέστη ἀληθῶς χαλκεῖο, χαλκευτήριον ψυχῶν καὶ λαξευτήριον προσωπικοτήτων τῶν φοιτησάντων ἐν αὐτῇ.

Ἐκτός, ὅμως, ἀπὸ τὸν ἐσωτερικὸν χῶρον, βασικὸν ἐπίσης χαρακτηριστικὸν τὸ ὅποιο

²² Μητροπολίτου Σταυρουπόλεως Μαξίμου, «Αναμνήσεις ἀπὸ τὴν Ἱερὰν Θεολογικὴν Σχολὴν Χάλκης», ὁ.π., 241.

συνθέτει τὸ ἰδιαίτερο περιβάλλον τῆς Σχολῆς εἶναι τὸ ναῦδριό της, τιμώμενο ἐπ' ὄνόματι τῆς Ἁγίας Τριάδος. Ἡ ἐπίδρασι τοῦ χώρου τοῦ ναοῦ εἶναι σημαντικὴ διὰ τοὺς ἀποφοίτους τῆς Σχολῆς λόγω τῶν καθημερινῶν ἀκολουθιῶν, τῶν κατανυκτικῶν Ὁρθρων καὶ τῶν Ἑσπερινῶν, οἱ ὁποῖοι σηματοδοτοῦσαν τὴν ἔναρξι καὶ τὴν λήξι τῆς διδασκαλίας τῶν μαθημάτων, ἢ μᾶλλον τὴν πλαισίωσαν, καθὼς ἀποτελοῦσαν συνέχεια τῆς αἵθουσας τῶν παραδόσεων, τόπον μαθητείας τῆς λατρείας ὡς κέντρου ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν προβάλλει ἡ κοινὴ διαπίστωση ὅτι ὅσον ἀφορᾷ τοὺς ἐγκαταβιοῦντας ἐν τῇ Σχολῇ, τὸ ναῦδριό της δὲν ἀποτελεῖ ἓναν ἀπλοῦν ναό, «ἀλλὰ ἐκεῖνο ποὺ ὅπωςδήποτε εἶχε ἐπηρεάσει ὅλη τὴ ζωὴ καὶ ἔχει συμβάλει πολὺ στὴν πνευματικὴ πορεία τῶν ἀποφοίτων τῆς Χάλκης». «τὸ

ἀπλὸ καὶ ἀπέριττο ἐκκλησάκι τῆς Σχολῆς»
ὑπῆρξε ἐκεῖνο, «τὸ ὁποῖο δέχθηκε τὰ πρῶτα
πνευματικά μας σκιρτήματα καὶ ἄκουσε τοὺς
ἀλαλήτους στεναγμοὺς τῆς καρδιᾶς μας²³»,
κατὰ τὴν σχετικὴ ὁμολογία τοῦ
Σταυρουπόλεως Μαξίμου.

Περὶ τῆς ἰδιαιτέρας σημασίας τοῦ ναοῦ
τῆς Σχολῆς εἰς τὴν ζωὴν τῶν σπουδαστῶν
τῆς Χάλκης μαρτυρεῖ ὁ ἐκ τῶν παλαιῶν
ἀποφοίτων αὐτῆς, Μητροπολίτης Περγάμου
Ἀδαμάντιος, καταδεικνύων διὰ τῆς
περιγραφῆς του, ὅτι αὐτὸς ἐκτὸς ἀπὸ χῶρος
λατρείας, ὑπῆρξε τὸ κέντρο τῶν σπουδῶν καὶ
ἐν γένει τῆς ζωῆς τῶν φοιτητῶν· «Ἄφου
ἠχήση ὁ ἐγερτήριοις κώδων τῆς πρωΐας, ἐντὸς
τοῦ ἱστορικοῦ Ναϊδίου τῆς Σχολῆς, ὑπὸ τὴν
ἡγεσίαν πάντοτε καὶ τὸ ζωντανὸν
παράδειγμα τοῦ Σχολάρχου καὶ Ἡγουμένου

²³ ὁ.π., 231.

θα γίνη ἡ πρώτη συγκέντρωσις τῶν
ἱεροσπουδαστῶν. Ἐν τῷ Ναϊδίῳ τούτῳ,
σημειωτέον, θα διέλθωσι αὐτοὶ κατὰ καιροῦς
ἐναλλάξ ὅλα τὰ στάδια τῆς ὑπηρεσίας, ἀπὸ
τελευταίου κανονάρχου μέχρι πρωτοψάλτου
τῶν χορῶν καὶ λαμπαδούχου, καὶ ἀπὸ
ὑπηρέτου τοῦ ἱεροῦ βήματος μέχρις ἱερέως,
ἐφημερίου καὶ λειτουργοῦ, ὅσοι θα φθάσωσι
νὰ χειροτονηθῶσι καὶ ὡς πρεσβύτεροι ἐν τῇ
Σχολῇ. Ἐν τῷ αὐτῷ Ναϊδίῳ θα λάβωσιν
ἐπισήμως ἐν καιρῷ τὸ δικαίωμα τοῦ δημοσίου
κηρύγματος καὶ ἐν αὐτῷ θα ἐκφωνήσωσι τὰ
πρῶτα κηρυγματικὰ δοκίμιά των. Ἐν τῷ αὐτῷ
Ναϊδίῳ θα γίνη ἐν τέλει καὶ ἡ τελετὴ τῆς
καθοσιώσεώς των, διὰ νὰ ἐκκινήσωσιν ἀπ'
αὐτοῦ ἐνθουσιώδεις καὶ κατηρτισμένοι
ἐργάται τοῦ Ἀμπελῶνος τοῦ Κυρίου. Ἐν τῷ
μεταξὺ ἐκάστη μαθητικὴ ἡμέρα μὲ τὴν
κοινὴν Ὁρθρινὴν προσευχὴν ἐν τῷ Ναϊδίῳ

τούτω θὰ ἐγκαινιάζεται, διὰ νὰ ἐπακολουθοῦν καθ' ἐκάστην αἱ ὥραι τῆς διδασκαλίας τῶν τακτικῶν μαθημάτων, ὑπὸ τὸν φωτισμὸν τῆς Παναγίας Τριάδος, καὶ θὰ κλείη τὰς ὥρας τῶν καθημερινῶν Παραδόσεων καὶ πάλιν ἡ κοινὴ ἐν τῷ αὐτῷ Ναϊδίῳ Ἑσπερινὴ προσευχή²⁴».

Πέραν, ὅμως, τῶν λειτουργικῶν βιωμάτων καὶ τῶν συγκεκριμένων λειτουργικῶν ἀναμνήσεων, τὸ ναῦδριο τῆς Σχολῆς ὑπῆρξε διὰ τοὺς ἱεροσπουδαστὲς χῶρος πνευματικῆς καταρτίσεως καὶ κατὰ Θεὸν ἐγρηγόρσεως, κατὰ δὲ τὴν ἔκφρασι τοῦ Σταυρουπόλεως Μαξίμου, «Βαπτιστήριον καὶ κολυμβήθρα Σιλωὰμ γιὰ τὸν καθένα μας, μᾶς ὠμίλησε τότε καὶ ἐξακολουθεῖ ἕως σήμερα νὰ μᾶς ὀμιλῇ, νὰ μᾶς συγκινῇ καὶ νὰ

²⁴ Μητροπολίτου Περγάμου Αδαμαντίου, «Ἀνασκόπησις τοῦ ἔργου τῆς ἐν Χάλκῃ Ἱερᾶς Θεολογικῆς Σχολῆς κατὰ τὸν πρῶτον αἰῶνα τῆς ζωῆς αὐτῆς», *Ὁρθοδοξία*, 1944, 316-317.

μᾶς ἐπηρεάζη²⁵». Ὁ ναὸς τῆς Σχολῆς ὑπῆρξε καὶ παραμένει διὰ τοὺς ἐγκαταβιούντας ἐν αὐτῇ «κέντρο πνευματικοῦ ἀνεφοδιασμοῦ καὶ θεωρητικῆς καλλιιεργείας²⁶», ἀλλὰ καὶ «τὸ κέντρον τῶν στοχασμῶν καὶ ὄραματισμῶν²⁷».

Ὅλα τὰ ἀνωτέρω στοιχεῖα, τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὴν σχέσι καὶ τὸν ἀκατάλυτο δεσμὸ τῶν Χαλκιτῶν μὲ τὸ ναῦδριον τῆς Σχολῆς, στοιχειοθετοῦν καὶ ἐπιβεβαιώνουν τὴν μαρτυρία ὅτι «γιὰ τὸν ἀπόφοιτο τῆς Χάλκης ὁ ναὸς τῆς Σχολῆς σημαίνει τόσα πολλά, σημαίνει τὸ πᾶν²⁸». Ἡ μαρτυρία αὐτῆ τοῦ τελευταίου Σχολάρχου τῆς Χάλκης, διαφοροποιεῖ βεβαίως τὸ ναῦδριό της ἀπὸ τοὺς λοιποὺς ναοὺς, καθὼς αὐτὸ τίθεται εἰς τὸ κέντρο τῆς ζωῆς τῶν

²⁵ Μητροπολίτου Σταυρουπόλεως Μαξίμου, «Ἀναμνήσεις ἀπὸ τὴν Ἱερὰν Θεολογικὴν Σχολὴν Χάλκης», ὅ.π., 231.

²⁶ ὅ.π., 233.

²⁷ ὅ.π., 234.

²⁸ ὅ.π., 235.

ἱεροσπουδαστῶν, συνδέεται μὲ βιώματα, ἀναζητήσεις, πνευματικὲς ἀνατάσεις καὶ ἐξάρσεις καὶ καθίσταται «τὰ ἐνδότερα τοῦ καταπετάσματος» ὅλης τῆς πορείας καὶ διακονίας τῶν σπουδαστῶν.

Ὅχι μικρότερης σπουδαιότητος χαρακτηριστικὸ τοῦ πνευματικοῦ περιβάλλοντος τῆς Σχολῆς ἀποτελεῖ, τέλος, καὶ τὸ φυσικὸ κάλλος ποὺ τὴν περιβάλλει, τὸ ὁποῖον ἔχει χαρακτηρισθῆ ὡς «ἀνώτερο κάθε περιγραφῆς²⁹». Βεβαίως, ἐντύπωσι προκαλεῖ ὅτι τὸ φυσικὸν περιβάλλον τῆς Σχολῆς ἀσκεῖ τόση ἐπίδρασι εἰς τοὺς διαβιοῦντας ἐν αὐτῇ, ὥστε νὰ θεωρῆται ἓνα βασικὸν σημεῖον τοῦ πνευματικοῦ κλίματος καὶ περιβάλλοντός της. Ἡ κατανόησι τοῦ σημείου τούτου ἀποτελεῖ μᾶλλον προνόμιο τῶν ἐπισκεψαμένων τὴν Σχολὴν καὶ ἰδόντων ἐκ

²⁹ ὁ.π., 230.

τοῦ σύνεγγυς τὸ φυσικὸ κάλλος τοῦ τοπίου. Ἀπευθυνόμενος μετὰ λυρισμοῦ καὶ ποιητικῆς πνοῆς πρὸς τὴν Σχολή, ὁ ἐκ τῶν ἀποφοίτων αὐτῆς, Μητροπολίτης Πριγκηποννήσων Δωροθέος, λέγει σχετικῶς· «Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης! Ἔχεις τὴν ὠραιότερη θέση τοῦ κόσμου. Βρίσκεσαι μεταξὺ δύο Ἠπείρων, τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Εὐρώπης. Εἶσαι σὰν γέφυρα, σὰν οὐράνιο τόξο, τῆς καθολικότητος τῆς ἀγάπης. Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης! Περιβεβλημένη μὲ πορφύρα καὶ ὑάκινθο καὶ ἀτλάζι, κούρη ἀνθεμόεσσα!³⁰».

Κατὰ τὸν ἐμφιλόσοφο Σταυρουπόλεως Μάξιμο, ἡ ἐπίδρασι τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος τῆς Σχολῆς ἔγκειται «στὴν διαμόρφωσι τῆς αἰσθητικῆς μας καλλιεργείας, τοῦ χαρακτῆρος μας ἀσφαλῶς

³⁰ Μητροπολίτου Πριγκηποννήσων Δωροθέου, *Ἡ Συνάντησις*, Μυρτίδης, Ἀθῆναι, 1960, 55-56.

καὶ τῶν θρησκευτικῶν μας ἐξάρσεων καὶ πνευματικῶν ἀπογειώσεων, διότι ὅσον καὶ ἂν τὸ ἐν τῇ φύσει ὠραῖον δὲν εἶναι παρὰ μία ἀμυδρὰ ἐξεικόνις καὶ μίμημα τοῦ ἀρχετύπου κάλλους, ἐξάπτει τὸν ἔρωτα τῆς ψυχῆς πρὸς τὸ καλὸν καὶ ἀνυψώνει ἀπὸ τὸ αἰσθητὸν εἰς τὸ ἀρχέτυπον κάλλος [...]. Δὲν ἦτο δυνατόν νὰ μὴ ἐπηρεασθῇ ὁ ἱεροσπουδαστῆς ἀπὸ τὸν ἑναστρο οὐρανό, τὰ ἀνθισμένα βουνά, τὰ χιονισμένα δένδρα, ἀπὸ τὰ πολύχρωμα λουλούδια, τὰ ἐωθινὰ κελαδήματα, τοὺς βράχους τοῦ Μύλου κάτω στὴν ἀκτὴ καὶ τόσα ἄλλα³¹».

Περὶ τῆς σημασίας τοῦ φυσικοῦ τοπίου τῆς Σχολῆς ὡς βασικοῦ στοιχείου τοῦ πνευματικοῦ περιβάλλοντος τῆς Χάλκης, μαρτυρεῖ καὶ ὁ Πατριάρχης μας σὲ μία πρόσφατη ὁμιλία του ἐν τῇ Σχολῇ·

³¹ Μητροπολίτου Σταυρουπόλεως Μαξίμου, «Αναμνήσεις ἀπὸ τὴν Ἱερὰν Θεολογικὴν Σχολὴν Χάλκης», ὅ.π., 230.

«Διαβιώσαντες ὡς μαθητῆς ἐπὶ ἑπταετίαν καὶ ὡς Βοηθὸς Σχολάρχου ἐπὶ τετραετίαν εἰς τὸν Λόφον τῆς Ἑλπίδος, καθ' ἡμέραν εἶχομεν τὴν εὐλογίαν νὰ χαιρώμεθα τὸν ὑπέροχον κῆπον, ἀλλὰ καὶ τὸν ἐκτὸς τοῦ περιβόλου περίπατον, δοξάζοντες τὸν ποιητὴν τῶν ἀπάντων διὰ τὴν καλὴν λίαν κτίσιν καὶ ἀντλοῦντες ἔμπνευσιν καὶ δύναμιν. Καὶ ἡ ἐμπειρία αὕτη ὑπῆρξε στοιχεῖον καὶ διάστασις τῆς ταυτότητος τοῦ Χαλκίτου ἱεροσπουδαστοῦ καὶ τοῦ «πνεύματος τῆς Χάλκης». Ἡ κατὰ Χάλκην Μονὴ καὶ Σχολὴ ἦτο ἐπίγειος παράδεισος, πρόγευσις τοῦ αἰωνίου Παραδείσου τῶν Ἐσχάτων, τῆς λαμπρότητος, τῆς ὠραιότητος καὶ τῆς πληρότητος χαρᾶς καὶ μακαριότητος ἐν αὐτῷ³²».

Ἔολε τὰ ἀνωτέρω στοιχεῖα, ὁ ἐσωτερικὸς χῶρος καὶ ὁ κοινοβιακὸς τρόπος ζωῆς, τὸ

³² 2022.9.24, Χαιρετισμὸς κατὰ τὴν ἑναρξιν Συνεδροῦ ἐν τῇ Σχολῇ.

ναῦδροιο τῆς Σχολῆς καὶ ἡ θεία λατρεία, καὶ τὸ εἰδυλλιακὸ φυσικὸ τοπίο ἀποτελοῦν τὰ κυριώτερα σημεῖα τοῦ ἰδιαιτέρου πνευματικοῦ περιβάλλοντος τῆς Σχολῆς, χάρις εἰς τὸ ὁποῖο αὐτὴ ἀνεβιβάσθη εἰς τὴν κορυφαία βαθμίδα τῶν θεολογικῶν γραμμάτων καὶ εἶχε τέτοιας ἐκτάσεως προσφορὰ εἰς τὴν Ἐκκλησία καὶ τὸ Γένος. Ἡ Σχολή, ὡς πνευματικὸς χῶρος, ἔχει ἐπισημανθῆ ὅτι συνιστᾶ ἀφ' ἑνὸς «Σχολή», κατὰ τὴν ἑτέρα ἔννοια τῆς λέξεως, ὡς Σχολὴ σκέψεως, κατὰ μετάφρασιν τοῦ ἀγγλικοῦ ὄρου School of Thought³³, ἀφ' ἑτέρου δὲ μία ἰδιότυπη πολιτεία, κατὰ τὸν Ἀγχιάλου Βασίλειο, «ἐκ μαθητῶν συνισταμένη, ἣτις πάσης ἀπηλλαγμένη ἐξωτερικῆς καὶ κοσμικῆς φροντίδος, ἔχει καὶ σκοπὸν ἱερώτατον [...], καὶ ἐν ἧ ἄρχοντες μὲν εἰσιν οἱ

³³ Μητροπολίτου Φιλαδελφείας Βαρθολομαίου, ὁ.π., 166.

τὴν διδασκαλίαν ὑμῶν ἐπιτετραμμένοι ἐλλόγιμοι Καθηγηταὶ καὶ ἡμέτεροι συνάρχοντες, νόμος δὲ ὁ τεταγμένος κανονισμὸς ὑπὸ τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ἣτις καὶ ἀληθῶς μετὰ φίλτρου μητρικοῦ κήδεται τοῦ συμφέροντος καὶ τῆς προόδου τῆς ἱερᾶς ταύτης πολιτείας ἡμῶν³⁴».

Ἡ πολιτεία, ὅμως, αὐτή, περὶ τῆς ὁποίας γράφει ὁ Ἀγχιάλου Βασίλειος, δὲν εἶναι ἡ τυχοῦσα, ἀλλὰ πρόκειται, κατὰ τὸν Σταυρουπόλεως Μάξιμο, περὶ τῆς civitas Dei, περὶ τῆς πολιτείας τοῦ Θεοῦ, πρὸς τὴν ὁποία προσομοιάζει τὸ πνευματικὸ περιβάλλον τῆς Σχολῆς³⁵, ὅπου ἐπικρατεῖ τὸ *libito scienti*, ὁ πνευματικὸς δηλαδὴ ὄργασμός, ἡ ἀναζητήσι τῆς γνώσεως καὶ τῆς ἀληθείας, ἡ ἔντιμος ἐργασία καὶ μελέτη, ἀλλὰ καὶ οἱ διαλογικὲς συζητήσεις, ὑπὸ τὴν ἔννοια ὅτι «συζήτησις

³⁴ Βασιλείου Ἀρχιεπισκόπου Ἀγχιάλου, ὁ.π., 7.

³⁵ Μητροπολίτου Σταυρουπόλεως Μαξίμου, ὁ.π., 233.

σημαίνει οικόδομή, διότι είναι συν-ζήτησις, ἀπὸ κοινοῦ δηλαδή ἀναζήτησις τῆς ἀληθείας, ἢ ὁποία εὐρίσκεται καλύτερα ἐκεῖ ὅπου τὸ ἴδιο πράγμα βλέπουν πολλοὶ καὶ ὁ καθείς ἀπὸ τῆς ἰδικῆς του ὀπτικῆς γωνίας καὶ σκοπιᾶς. Εἶναι πάντοτε ἢ ὑπὸ πολλῶν ἐνατένισις τοῦ ἰδίου ἀντικειμένου, πού ὄχι μόνον ὀλοκληρῶνει τὴν γνῶσι τοῦ ἀντικειμένου, ἀλλὰ καὶ διευρύνει τοὺς ὀρίζοντας καὶ ἀκονίζει τὸ πνεῦμα καὶ παρέχει τὴ δυνατότητα διαλογικῆς συζητήσεως καὶ ἐρεῦνης, ἢ ὁποία εἶναι ἀπαραίτητη σὲ ὅλα τὰ πεδία τῆς γνώσεως, ἰδίως δὲ στοὺς λειτουργοὺς τῶν θεωρητικῶν ἐπιστημῶν καὶ δὴ τῆς Θεολογίας, ἢ ὁποία ἀπαιτεῖ διαλεκτικὴ καὶ μαιευτικὴ ἰκανότητα πρὸς κατωχύρωσιν, ἀλλὰ καὶ μετάδοσιν τῆς Εὐαγγελικῆς Ἀληθείας³⁶».

³⁶ ὁ.π., 243-244.

Παρά τὴν ἄδικη, ὥστόσο, σιωπὴ τῆς Σχολῆς ἐπὶ μισὸ καὶ πλέον αἰῶνα, τὸ πνευματικὸ αὐτῆς περιβάλλον παραμένει ζῶν καὶ ἀπαραμείωτο μέχρι τῆς σήμερον, καθὼς οἱ ιδέες καὶ οἱ ἀξίες οὔτε ἀπομειώνονται, οὔτε χάνονται, οὔτε ἀποθνήσκουν, ἀλλὰ παραμένουν ἀναλλοίωτες, παρὰ τὶς μεταβολές καὶ τὶς ἀνακατατάξεις τῶν καιρῶν καὶ τῶν περιστάσεων. Καὶ ἡ Σχολὴ τῆς Χάλκης ἔχει ἀκριβῆ γνῶσι, βαθεῖα καὶ βιωματικὴ, τοῦ γεγονότος τούτου.

Τὸ κωδωνοστάσιο τοῦ ναῦδρίου ἤχει καθ' ἑκάστην καὶ καλεῖ τοὺς διαμένοντες στὴν Σχολή, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἑκάστοτε προσκυνητὲς στὶς τελούμενες στὸ κατανυκτικὸ ναῦδριο ἱερὲς ἀκολουθίες, οἱ ὁποῖες τελοῦνται, κατὰ τὸ δυνατόν, κατὰ τὰ παραδεδομένα. Τὸ ναῦδριο ἀποτελεῖ πράγματι πνευματικὴ ὄασι

καὶ σημεῖο ψυχικῆς ἀνατάσεως, ὅταν οἱ πολλὲς μέριμνες καὶ ὑποχρεώσεις, ἀλλὰ καὶ ὁ θόρυβος τῆς συγχρόνου ζωῆς, δὲν ἀφήνουν ἀνεπηρεάστους τοὺς ἀνθρώπους τῆς ἐποχῆς μας.

Τὸ φυσικὸ περιβάλλον τῆς Σχολῆς, ἀνέπαφο μέχρι στιγμῆς ἀπὸ ἐπεκτατικὲς ἐπεμβάσεις καὶ ἀπὸ ἄτεχνες ἀλλοιώσεις τοῦ κάλλους του, εἶναι ἀναγκαιότερο καὶ ἐπιδραστικώτερο σήμερα, ὅταν ἡ πλειονότης τῶν ἀνθρώπων ζεῖ καὶ δραστηριοποιεῖται εἰς ταχέως ἀναπτυσσόμενα ἀστικὰ κέντρα, τὰ ὅποια δὲν ἀφήνουν χῶρο στὴν φύση, ἀντικαθιστοῦν τὸ πράσινο μὲ τὸ γκρι τῆς ἀσφάλτου καὶ ἀποτελοῦν καὶ αἰσθητικὰ ἔκφραση τῆς κατακτητικῆς ἔναντι τῆς κτήσεως καὶ ὑβριστικῆς ἔναντι τοῦ Δημιουργοῦ Θεοῦ στάσεως τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου.

Ὁ δὲ ἐσωτερικὸς χῶρος τῆς Σχολῆς, παραμένων ὁ αὐτός, ὡς περιβάλλον συναντήσεως καὶ περιχωρήσεως, ὅπως καὶ κατὰ τὰ ἔτη τῆς λειτουργίας της, ἀποτελεῖ ἴσως τὴν σημαντικώτερη διδασκαλία διὰ τὸν αὐτοπεριοριζόμενον καὶ αὐτοεγκλωβιζόμενον εἰς τὰ τοῦ ἑαυτοῦ του σύγχρονο ἐγωπαθῆ ἄνθρωπο, καθὼς ἡ συμβίωσι Καθηγουμένου, κληρικῶν, μελῶν τοῦ ἐπιστημονικοῦ προσωπικοῦ καὶ φοιτητῶν εὕρισκομένων ἐν τῇ Σχολῇ μέσω προγραμμάτων Erasmus καὶ ἡ διαμονὴ ὄλων ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἀπαιτεῖ τὴν καλλιέργεια πνεύματος ἀνοιχτοσύνης, ἀποδοχῆ τῆς ἑτερότητας, δυνατότητα κατανοήσεως τοῦ «ἄλλου», καὶ ὑποχωρήσεις πολλάκις χάριν αὐτοῦ, καθὼς καὶ τὴν προσοχὴ τῆς συμπεριφορᾶς ὄλων, ὥστε νὰ μὴ θίγη τοὺς

ὑπολοίπους, ἀλλὰ μᾶλλον νὰ προάγη τὴν μετ' αὐτῶν ἐπαφὴ καὶ ἐπικοινωνία.

Ὑπάρχει, βεβαίως, ἡ μεγάλη καὶ ἀδιαμφισβήτητος καὶ δυσαναπλήρωτος ἀπουσία τῆς πλουσίας σὲ ἔντασι καὶ ἔκτασι διδασκαλίας ἀπὸ ἀρτίως κατηρτισμένους Καθηγητὲς καὶ παραλλήλως σημαίνοντα στελέχη τῆς Ἐκκλησίας, ἀπὸ φωτεινοὺς νόες καὶ πρωτοπόρους τῶν ἐκπαιδευτικῶν καὶ θεολογικῶν πραγμάτων τῆς ἐποχῆς των, τὸ μέγαλον ὅμως καὶ οὐσιῶδες καὶ ὑπαρκτὸν κενὸ τοῦτο, δύναται ἔν τινι μέτρῳ νὰ ἀναπληρωθῇ διὰ τῆς μαθητείας ἑνὸς ἐκάστου εἰς τὸν πλοῦτο τῆς βιβλιοθήκης καὶ τοῦ ἱστορικοῦ ἀρχείου τῆς Σχολῆς, τὰ ὅποια ὀργανώνονται μὲ σύγχρονες προδιαγραφές καὶ ὑπὸ τὴν προοπτικὴν νὰ καταστοῦν κτῆμα δι' ἅπασαν τὴν ἀνθρωπότητα, κοινὸς καὶ πολῦτιμος θησαυρὸς τῆς ἀνεκτιμήτου

προσφορᾶς τῆς Σχολῆς τῆς Χάλκης στήν Ἐκκλησία καὶ τὸ Γένος, τὸ ὁποῖον αἰσθάνεται δικαίως ὑπερηφάνεια διὰ τὸ πνευματικὸ τοῦτο καθίδρυμα.

Διδάσκει, λοιπόν, ἡ Χάλκη τοὺς βουλομένους, διὰ τῆς χαρτίνης ἀθανασίας, τοῦ ἱστορικοῦ ἀρχείου καὶ τῆς πλούσιας βιβλιοθήκης της. Διδάσκει διὰ τοῦ πλούτου τῆς φυλασσομένης γνώσεως ἐντὸς αὐτῆς, ὡς θησαυροφυλάκειο συσσωρευμένης σοφίας καὶ πείρας αἰώνων, διδάσκει καὶ διὰ τῶν ἐκάστοτε δράσεών της πρὸς προβολὴν τοῦ ἱστορικοῦ ὑλικοῦ της, ἢ πρὸς παραγωγὴν νέας γνώσεως, μέσῳ συνεδρίων, ἐκδηλώσεων, ἐκθέσεων καὶ ἐκδόσεων, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν πολύτιμη ἠθικὴ καὶ πνευματικὴ περιουσία, σωρευθεῖσα κατὰ τὸν παρόντα χρόνον διὰ ὧν μόχθων τῶν παλαιότερων. Διδάσκει ἡ Σχολὴ καὶ τοὺς

ἀπλοὺς ἐπισκέπτες της, οἱ ὅποιοι βλέπουν εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ Μεγάλου Συνοδικοῦ τὶς μορφῆς τῶν προαπελθόντων Καθηγητῶν καὶ διδασκάλων καὶ ἀκαμάτων ἐργατῶν τῆς ἱερᾶς ἐπιστήμης, τῆς ἐλλήνιδος παιδείας καὶ τῆς καταρτίσεως τῶν μελλόντων στελεχῶν τῆς Ἐκκλησίας. Δίδασκε, ὅμως, διαχρονικῶς καὶ διδάσκει μέχρι σήμερα ἡ Σχολὴ τῆς Χάλκης «μὲ αὐτὸ ποὺ εἶναι», ὄχι ὡς χῶρος ἀπλῆς παροχῆς γνώσεων, ἀλλ' ὡς τόπος καλλιέργειας ἡθους, μορφώσεως φρονήματος καὶ χαρακτῆρος, διαπλάσεως συνολικῶς τῆς προσωπικότητος καὶ προσκτῆσεως πολυπλεύρου παιδείας, ὡς τόπος, τέλος, στὸν ὅποιο ὁ πηλὸς μεταβάλλεται σὲ χρυσό³⁷ κατὰ τὴν εὐστοχη παρατήρηση τοῦ μακαριστοῦ Πριγκηποννήσων Δωροθέου.

³⁷ Μητροπολίτου Πριγκηποννήσων Δωροθέου, ὁ.π., 56.

Ἐκτός, βέβαια, ὅλων τῶν ἀνωτέρω τρόπων καὶ ὁδῶν διὰ τῶν ὁποίων ἡ Σχολὴ τῆς Χάλκης συνεχίζει «ἄχρι τῆς ἄρτι ὥρας» νὰ διδάσκη καὶ νὰ προσφέρῃ στὴ γνῶσι καὶ στὰ γράμματα, διδάσκει πολὺ περισσότερο σήμερα, ἔχοντας ἤδη συμπληρώσει πενήντα δύο ἔτη ἀπὸ τὴν καταναγκαστικὴ ἀναστολὴ τῆς λειτουργίας της, διὰ τῆς σιωπῆς, διδάσκει ὑπομονὴ καὶ καρτερίαν, διδάσκει πίστι καὶ ἐλπίδα καὶ ἀντοχὴ εἰς τὰς τρήσεις τῶν ἡλῶν, καὶ δίδει ἀκριβῆ μαρτυρίαν τῆς σταυροαναστασίμου πορείας τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας.

Παρὰ τίς ἐκάστοτε δυσκολίες καὶ τὰ ποικίλα ἐμπόδια καὶ συχνάκις τὴν πολλὴν ἀγωνίαν διὰ τὴν αὔριον, διδάσκει ἡ Θεολογικὴ τῆς Χάλκης Σχολὴ ἐμπράκτως τὴν ἀναφερομένη εἰς αὐτὴν μαρτυρίαν τοῦ τελευταίου Σχολάρχου της, Μητροπολίτου

Σταυρουπόλεως Μαξίμου, ὅτι «δὲν σβήνει μέσα στὸν χρόνο ὅ,τι ζεῖ αἰώνια καὶ γεννιέται γιὰ τὴν αἰωνιότητα³⁸».

Σᾶς εὐχαριστῶ πολὺ γιὰ τὴν προσοχή σας.

³⁸ Μητροπολίτου Σταυρουπόλεως Μαξίμου, «Αναμνήσεις ἀπὸ τὴν Ἱερὰν Θεολογικὴν Σχολὴν Χάλκης», ὅ.π., 246.